

AMI A VÁLÓPERBŐL KIMARADT

(Naplójegyzetek)

Első bejegyzés: 1969. május 11.

Hiába minden igyekezetem az objektivitásra, be kell látnom: számomra mindörökre elérhetetlen marad.

Vilmos már kora reggel úgy ébredt, hogy legjobbnak és legcélravezetőbbnek láttam Shakespeare-t olvasni. Az ördög tudja, honnan ez az érzésem: nagy ravasz ez az ember, a legkörmönfontabb alak, aki valaha is csak előfordult a világirodalomban. Egyszerűen elírta az elírnivalókat a következők elöl: nincs olyan alaphelyzet, akár a legkényesebb is, amely elkerülte volna a figyelmét, mit sem törődve az érzékenyekkel, a sértődőkkel, a mimózákkal, a hipokritákkal. Miért irigylem ezért a bátorságáért és a látásnak ezért az adottságáért, holott tulajdonképpen gyűlölnöm kellene? Amíg kötelező volt, valósággal viszolyogtam tőle: tulajdonképpen úgy állok most Shakespearevel, mint a nyűgös gyerek, aki nem eszi meg a rátukmált levest, de titokban rájár torkoskodni. Ha jó a hasonlat.

Vilmos vett egy csomó könyvet meg valamilyen Bourdelle-buste másolatot, részletre. Azt mondta, így is megleszünk valahogy elsejéig, mindig volt valahogy.

Nagyon hiányzik a rádió, pedig festés közben is hallgathatnám, ezért is szeretem annyira, ezért vált számomra egy kicsit elemivé is, akár a víz, a villany. Nem hiszem, hogy az emberiség bármilyen, még elkövetkező vívmánya fölöslegessé tudná tenni — mint ahogy a televízió nem tudta. Hiányzik, szenvedek a hiányától, mégsem bírom kinyitni, mert megőrjítene a vietnami meg palesztinai hírek. Megülik az ember gyomrát, Írország is egy pokol; hallom, már utazási irodák is hirdetik: »Akar egy jó, kiadós kis háborút látni Nyugat-Európában? Jöjjön Írországba feltétlenül, nem bánja meg!« Folyton az esetetek listája, számadatok. A legborzalmasabb szubjektív magamnak, hogy tudom, még csak nem is területszerző háborúk ezek, sokkal inkább tekintélyszerzők, és ha jól meggondolom, semmiben sem különböznek a rettegett harmadiktól, a Nagytól; és örüljünk, ha nyélbe ütnek egy-egy vágottbaromfi- vagy nagyobb tételű edényszállítási szerződést nemzetközi szinten, mert azok részéről — egyelőre — legalább nem fenyeget semmi... Ezek után már csak ilyen tekintélyszerző háborúk lehetnek, teljesen kiszámíthatatlanok, helyhez, néphez nem kötöttek. Tomi megszületésével még komiszabbak ezek a hírek, kénytelen vagyok szentimentális is lenni, tudatosan is, persze, mert különben semmit nem érhetnék az egészből.

Már megint abba kell hagynom: a vacsora-főzés. Különös változást vettem észre magamon. Érdekel a főzés. Talán nagyanyáink főzés-stílusa vadított el eddig tőle, ezért jelentett sokáig »vörösposztót«. Megvadított, ahogy reggel nyolckor már a zöldségek körül nyüzsögtek (a piacozás hajnali öt-hat körül folyt); hámoztak és reszeltek és sodortak meg kifőztek és befőztek, pácoltak és pároltak, nyújtottak és zsugorítottak, kelesztettek, erjesztettek. Akár a kémia érdekelt valamikor, úgy leköt az ételkészítés bűvészetete; meggyőződésem, hogy már kevés szeretetével is a kémiának egészen ehető dolgokat lehet főzni... És ebben látom a különbséget nagyanyáink örülete és például az én konyhai ügyködésem közt. Ha csak egy kicsit is jobban szerették volna a kémiát, rokonszenvesebb lett volna az egész kavarcolásuk, és ehetőbbek a háromszor három napig, azután erős lángon hét óra harminc percet főzött kappanok... És akkor tudtak volna két répából és három krumpliból is egy csodálatos fogást készíteni...

Nem is tudom, miért írom le ezeket a nyilvánvaló dolgokat, talán bátorságmerítés miatt. Tomi úgyis csak tápszert eszik, kimarad az én konyhából. Állami recepttel él.

Május 14.

Már másodszor festem át a *Háztetők toronnyal, madárralt*, az el-térrel, a fővilágítással végül is mindent elrontok. Mindig ott van valami disszonáns, amit megnevezni nem tudok, de ott van, kijavíthatatlanul. Igaz, Tomi rendkívül nyugtalan ezekben a napokban, talán a foga jön, mindenesetre folyik a nyála.

Délután feljött Mária, és két kerek órát, teljes két órát fecsegtünk cipőkről. Igen, cipőkről. Valósággal elragadott bennünket a téma; nem mint ruházati kellékről, de mint műtárgyról beszélünk a cipőkről, szenvedélyel. Sarkakról és anyagokról, a cipők súlyáról és pasztáiról és sprituszairól, no meg márkákról, a várható lábbedivat szörnységeiről. Már búcsúzóban mondta, hogy tulajdonképpen Fra Angelico miatt jött, róla akart velem beszélgetni, mert szerinte Fra Angelico egyik legeredetibb értelmezője vagyok. Тиеpo'óról is lehetett volna — mondtam csak úgy, meggondolatlanul a folyosón, amikor kikísértem. Majd akkor holnap felnézek, téled igazán soha nem távozhatsz az ember a kibeszéltség érzésével, hanem még szomjasabban, mint mielőtt idejött. »Vilmossal megvagytok?« — kérdezte még. »Hogyné, itt lakik« — mondtam. »Hogyan, csak nem? Vége?« »Körülbelül.« »De az istenért! Biztos ez? Egy ilyen szerelmet nem lehet csak úgy...« — »Ó — válaszoltam olyan fölényesen, ahogy csak telt tőlem —, ó, olyan biztos, mint a metszéstörvény. Abban pedig nem kételkedsz, igaz?« Nevettem, és a világért se javítottam volna ki magamat, hogy még egyáltalán nincs mindennek vége. Csak olyan átmeneti mit tudom én...

Az igazság az, hogy Vilmoska drámai alkat, szereti a nagyjeleket, viharos összeveszéseket és ezt követően a könnyes-összeborulásos kibéküléssel viharutánokat. Szeretne jóízűket káromkodni, módjával trágárkodni is. Tudja viszont, hogy mindez engem hidegen hagy, képtelen felfogni, hogy nem érdekelnek drámai hajlandóságai, és ha érdekelnének is, nem érnék rá azokkal érdemben foglalkozni.

De Máriának mondtam volna el mindezt? A hátam mögött, akár milyen szent ember is, csak engem hibáztatna, híresztelné, hogy alkaltilag vagyok alkalmatlan a közös életre, csak azt a drága kicsi gyereket sajnálja, azt az arany kis csöppséget, akit nem érdemelnek meg a szülei, és fogalmuk sincs, micsoda kincs van a kezükben.

Vilmoska toporzékol dühében, hogy miért nem hagyom ott a kiföldét. Hiába bizonygatom, hogy az én helyemben ez a legideálisabb munkakör, az isiászos csoroszlyáknak két óra alatt úgy kihordom az ebédet, mint a pinty, és ráadásul jól fizetnek érte. Vilmos mérhetetlenül sznob, roppant szeretne karonfogva sétálgatni meg ilyen hülyeségek, a kollégákat látogatni és viszontmeghívni őket, mutogatni a lakást, becsődíteni a látogatókat a vásznak közé, hallgatni, ahogy a kollégák asszonykái meg menyasszonykái piciket sikongatnak, mintha a talpukat csiklandoznák: »Nézd, drágám, milyen hercig ez a galamb itt a kőkorlátón. Hát nem édes? Meg az a krizantém ott a vázában. A megszólalásig élethű, mintha csak művirág lenne.« Hallgatni őket, keneteljes ábrázattal, ahogy engem dicsérgetnek neki: »És mindezt, kedves Vilmos, a háztartás, a gyerek, egy férj mellett... hogy erre is tud magának időt szakítani! Igazi gyémántot talált, kedves Vilmos, csak azután becsülje is még.« Azt, hogy egyéb státuszom is van, az ebédhordók, azt már említeni sem lehet a mérnök és doktor urak előtt, a kiföldét meg a talpalást lift nélkül hatodik-nyolcadik emeletekre, hogy néha fél órákat kell csengetnem, amíg bébocsáttatnak, fél órákat, a fontoskodás okából. Nem elég szalonképes állás. Egyszer azzal képesítettem el Vilmost, hogy bejelentettem: elvállalom a lépcsődház takarítását a közös udvari vécékkel.

A vendégek, igen. Ott hagytam el. Ahogy a gyerek körül hullámanak, tiszta anyukája, de nem is, kiköpött apja, és a giligilizés, amit csapnak, a fülhúzkodás, orrcsavargatás, a fejbőrét vakarják, simogatás címén. Az a szerencsétlen meg nevetgél, mert ezek az életükben meg egy gyereket se néztek meg alaposan. Talán alkalmuk sem adódott, s ezért van, hogy nem tudják: ez a nevetgélés egyenlő a sírással.

Egyre nehezebb ez az önfegyelem, de a legszomorúbb mégis, hogy képtelen vagyok drámai alkattá alakulni — Vilmoska kedvéért.

Május 21.

Kezd kánikulára járni, és nekem egyre nehezebb a lépcsőjárás Bauberg úr ételhordóval, néha egyszerre hárommal. Ha most így, itthon meg kellene mondanom, hogy mi módon cipelem ezt a harmadikat, nem tudnám megmondani.

Tomival kapcsolatban átböngésztem az egész szakirodalmat, de egyáltalán nem lettem okosabb. A jó tanácsokat a kisbaba helyes gondozására éppen úgy elfelejttem abban a pillanatban, ahogy halom, mint Bauberg úr zsíros vicceit meg még sok egyebet.

Mégis bekapcsoltam. Rettenetes hírek, ellentmondásosak a Sinai-félszigetről, és barbárak és szörnyűk Vietnamból. Tulajdonképpen nem is értem, miért kell annak a szerencsétlen maroknyi népnek Tonkinnál válaszolnia az ellenséges puszkákra, hiszen nem a vietnami nép nemzeti érzéseiről volt szó vagy területi biztonságáról. Nem és nem értem,

annyira képtelen, annyira hitleri és annyira hősi, ahol a hagyományos fegyverek mellett még így is alig ér fel húsz zsoldoskatona egy partizánnal... Nem tudom, ha egyszer majd megegyeznek a nagyhatalmak — mert hogy valójában nem Párizsban fog eldőlni a háború kimene-tele, az biztos, hanem az idegen diplomaták aktatáskáiban —, nem tudom, lesz-e majd Nürnbergje ennek a háborúnak?! Lesznek-e ítélé-tek? Ha ítélkeznenek, legjobban szeretném, ha a főbűnösöket egy-egy hétre a saigoniak hírhedt Tigrisketrecében tartanák, autentikus körülmények közt. Az arabok? Hát, igazuk van, persze, csak hát az isten áldja meg az egész közel-keleti világot, nem is olyan új keletű ez a háború, mint hajlandók lennénk hinni, az ókori próféták könyvei tele vannak erre vonatkozó adatokkal, pedig hol volt még akkor Les-seps Ferdinánd és alkotása? Segítse Isten az arab gerillákat, de óvja attól is, hogy idegenek tekintélyharcába bocsátkozzanak!

Szörnyű, hogy Vilmoskával ezekről a dolgokról nem lehet beszélni. A minap is, egy mézszárlás kapcsán azt mondta, bánja is ő, döglesszék meg egymást, csak egyszer már rend és nyugalom legyen a világban! Azt hiszem, a közömböse, a felelőtlenek véleménye ugyanez, a lan-gyosoké, akik nem kapnak gyomorrángást és nem éreznek semmi rend-ellenesét a szívük táján, olyan apró megfutasokat a hírek hallatán. Na és akkor mi van? — mondja Vilmos. — Változtattál valamit? Pont te, aki még a kerületi képviselődnék se tudod a nevét, nem hogy a cél-jait, a programját ismernéd? Szavazol, és fogalmad sincs, kire, csak megnézed, egyszerűen, hogy hogyan csinálják a többiek, vagy meg-kérdezed: mit hová kell beledobni?

Nem tagadom, ebben az utóbbiban van valami igaza, de ment-ésére azért nem szolgál.

Május 30.

Valamikor Géraldyt olvasva (akkor kezdtem franciául tanulni) elállt a lélegzetem. Mintha revelálón új dolgokat mondana, mert a legmin-dennapibb és legszokványosabb történeteknek van meg csak ez az erejük. Hogy lehet, hogy ezek, éppen ezek hatnak a legbombasztiku-sabban? A kedves elmegy, kötelező módon szerettek és gyűlöltek meg egymást, de nem, még nem mehet, mert kinn esik az eső, erre barátja hívja fel a figyelmét, akiben még van annyi jóézés, hogy azt mondja, körülbelül: ugyan, várj már pár percet, legalább azt várd meg, amíg eláll az eső...

Húgom megint terhes, ez lesz a harmadik. Két lány után. Reméli, fiú lesz, már csak a rokonok kedvéért is, akiknek az igazi gyerek az fiú. Szerencsétlen húgom boldog, és tudom, szeretné, ha boldogsága átragadna a környezetére is, ha mindenki akarna az áldott állapot miatt érzett örömeiből. Hallom, Vilmoska már lehűtötte: ne örömködjön annyira, szültek már mások is, három gyereket is meg többet is, de anélkül, hogy figyelembe vették volna a túlnépesedésre figyelmeztető vészharangokat, miszerint még öt év, és az élő emberiség hegytetőkre meg lagunákra szorul, tengervízét iszik, semmi kis halakkal táplálko-zik, amelyek persze legbiztosabb forrásai az általános rákbetegségnek, az emberiség a levegőt csak palackozva vásárolhatja, mert az az

ingyenes, amit most is szív, csupa benzingőz lesz meg kénsav meg kolera. És egyáltalán, létezik családtervezés is a világon — húgom erre állítólag olyasmit mondott, hogy nem is tervezhették volna jobban —, gondolt volna inkább a meglévőkre. Ilyesmiket mesélt szegény húgomnak Vilmoska, húgomnak, aki egész álló nap már a gömbölyödő kis hasát simogatja, és meggyőződése, hogy csodagyereket hoz majd a világra. Csodálom, hogy Vilmoska után nem abortált azonnal.

Hiába a fogadkozás, hogy nem hagyom kedélyállapotom Vilmoska komiszságai által befolyásolni — nem megy. Lehetetlen. Ha valóban meg tudnám állni, hogy vak és süket legyek, akkor is idővesztésembe kerülne, amíg magamnak bebizonyítom, hogy teljesen értelmetlen az egész. Szóra se érdemes. A reakció persze úgy felháborít és letör, hogy kiesik kezemből az ecset, déiben meg, kompenzálásképpen, mindenkinek széles jó étvágyakat kívánok amikor átadom az ebédhördőt. Némelyek olyankor úgy pislognak rám, mintha én lennék a hibbant.

Tomi növekszik, mint a gomba, már egészen emberformájú, jó lenne elkészíteni a portréját. Nem tudom eldönteni, mivel lenne a legjobb. Néha azt hiszem, krétával, semmi mással, míg megint máskor egészen folyékony olajjal tervezem, fényesre, mint a Dürerek vagy némelyik korai ikón. Csak fel ne nőjön közben, amíg a kérdést magamban sikerül eldöntenem.

Ma megint rám tört az utazási vágy; ha rajtam múlna, meg sem állnék Új-Wellingtonig. Még Tomit se vinném magammal, Vilmoskát Singapore-ban hagynám, hadd tanulmányozza a maláj közállapotokat, és fényképezze a szenthelyeket és pagodákat. Imád fényképezőgéppel a hasán járkálni, és mindenütt minden módon kimutatni, hogy ő ott például idegen, és idegesíti, hogy engem az egészből a sikátorlakások szaga érdekel, meg a macskák meg a koldusok arcminikája, akik filmrendezőknél is jobban értenek az egyéni alakítás mibenlétéhez. Ott hagynám, persze, hadd ismerkedjen a teaházi szokásokkal, meg az ottani zenével, múzeumokkal, az ország ételspecialitásaival, írja fel a receptjüket, csak velem ne akarja később megfőzteni őket. Legszívesebben vonaton mennék, ameddig csak lehet, a repülőt, hajót kevésbé szeretem, mert az ember nem lát semmit. A kikötők színes »zsongása« meg egzotikuma nem érdekel.

Egész éjjel festettem, lábam már reszketett hajnal felé. A kép a tetejébe még nem is jó, legalább tíz hibáját fel tudnám sorolni. Hajnalban bejött borzasan és álmosan Vilmoska, hogy mi az isten csodájának nem alszom, holnap majd olyan leszek, mint egy harmadosztályú utcanő, úgy fogok kinézni. Erre igazán nem lehetett mit válaszolni — istenem, miért is nem vagyok drámai alkat! Elmenőben csak ezt kérdeztem tőle, hogy szerinte feljegyezte-e a műtörténet, hogy a képek másnapján hogy nézett ki Tiepolo vagy Fra Angelico. Azt mondta erre, hogy született kötekedő vagyok, nagyon sokra vihettem volna az ügyvédi pályán, egyébként pedig, szerinte azoknak nem volt egész éjszakára való világító olajuk, vagy ha volt is, nem pazarolták volna, a képek miatt.

Megint az utazás. Már azzal is kiegyeznék, ha vasárnap hajnalban kirándulnánk a környező erdőkbe, természetesen meg rántott hússal,

narancssal, útközben az erdei ösvényeken sokat szemetelnék a papírszalvétákkal meg a csomagolópapírral, és este hullafáradtan cammog-nánk vissza. Mikor Vilmoskának erről szóltam, azt mondta, született kispolgár vagyok, ilyen ambíciókkal. Mire én: szerintem az ilyen meg-jegyzések gazdái a kispolgárok, akik ezzel a fogalommal élnek. Vil-moska drámain bevágta az ajtót, ahogy ötfelvonások harmadikjában illik, és elrohant. Később, vagy öt perc múlva hallom, hogy a vécé-tartályból zubog a víz.

Június 4.

Vilmoska idehozta az anyját, tíz körül jöttek, délelőtt. A látogatás teteje a rózsaszín masnis előke volt, amelyet Tomi kapott ajándékba. Hadd legyen szegény gyerekek. Kapott egy zacskó árnikát, a világon a legegészségesebb az itala, még az anyatejnél is célsze-rűbb, minden elképzelhető betegség ellen megvéd, egy nagynénjének is az életét mentette meg. Csodálkozik, hogy manapság, amikor ostoba reklámoknak bedőlnek az emberek százalerei, éppen az árnikát nem veszi senki a szárnyai alá. Átadta hát a zacskót, biztos, jó helyre tet-tem, nehogy elveszzen, amikor is olyan fontos szerepe lesz Tomi fej-lődése szempontjából.

Estefelé elment, délben, távollétemben kénytelen volt főzni. Este jön Vilmoska nagyszínpadi indulattal: az anyja megbotráncozott a lakás gondozatlanságán, sőt, a koszon, ezt így mondta, álmában sem hitte volna... Hogy csak azt a sok drága bútort meg szőnyeget sajnálja, hiszen ilyen körülmények közt előbb-utóbb minden tönkremegy; egy lakást akkor is rendszeresen kell takarítani, tisztogatni, ha senki nem lakik benne, de nem is csodálkozik... Szerinte ilyen körülmények közt nem tanácsos vendégeket fogadni, hiszen az itteni állapotoknak előbb-utóbb híre menne a városban. »Kihívta a tisztiorvost is?« — kér-deztem Vilmoskát. Vilmoska igazi főhős módján viselkedett, a konyha közepén állva, mint veszekedett arkangyal, leírhatatlan dolgokat zú-dított rám.

— Számold ki a kettőnk munkaidejét — mondtam —, és állítsd fel aránypárban. A hányadossal majd jelentkez.

Hogy nem vagyok normális.

Megnyugtattam, körülbelül mindig ilyen voltam, mint most va-gyok; ami meg a meggyőződéseket illeti, hát jobban hiszek a klór-ban és a vitaminokban, mint az árnikában, ezekkel soha nem takaré-koskodtam. Tomi fölsírt, ahogy becsapta maga után az ajtót.

Tomi portréja tulajdonképpen a tenyeremben van már, de még-sem bírok nekiállni, nem tudom, miért.

Baumberg úr ma nagyon furcsa volt, közölte, szerinte aránytalanul nagy a fizetésem, indokolatlanul nagy. Talán ha egy-két órát szíves-keudnék még a konyhán mosogatni, kettő után. Feleltem neki:

— Baumberg úr, én nem áldozok a magántőke javára. Ha valamit kifogásol, alászolgálja, itt se vagyok.

Megszéppent, mert azt se tudta, hogy tegye jóvá a próbálkozást. Mindenféle italokat hozott, megittam egy Pepsi Colát, aztán ki is fizet-tem. Tátva maradt a szája, úgy elcsodálkozott. Vén malac.

Június 19.

Vilmoska egyre különösebb, azt se tudja, hogy hívja fel magára a figyelmem. Hol nyomatékosan goromba, hol pedig a hosszserelmezt játssza; az előszobában felkap, és karján visz az ágyához, a teraszról behozza, oda, a szőnyegre, a viharvert filodendront. Mondtam, ezzel aligha vesz le a lábamról, okosabb lenne egyenletesebben viselkedni, és egy kicsit tágitani a színháztól. Olyan kedve volt, hogy meg se haragudott, sőt, olyasmiket mondott, hogy éppen azért szeret, mert ilyen különös vagyok, meg hogy néha azért mutathatnám is, hogy tulajdonképpen szeretem, nem halnék bele. Kértem, szolgáltasson rá alapot... Nevetett, de jól hallottam, mennyire erőltetett ez a nevetés.

Egy vietnami kislemez versét olvastam ma. Az ENSZ Emberi Jogok Bizottsága soha az idők folyamán nem tudna ennél a versnél kézzelfoghatóbb dokumentumot szolgáltatni. Csak észrevették, ők is olvasnak azért egyet-mást. Ha elengedik a fülük mellett, akkor konkrétabb bizonyítékokra van szükség?

Június 21.

Vilmoska idehozott egy takarítónőfélét — anyja tanácsára. Hetenkint két-két órára jönne, ablakok meg ilyesmi címen.

Miután elment, órákig kerestem olyan tárgyakat, mint japán harakiritör az asztalról (az evőeszközök aljára rejtette), nem találtam a szőtes párnákat, ezeket elásta az ágyneműtartóba.

Behozott viszont, isten tudja, milyen rejtekhelyről, egy szörnyű habánváza utánzatot, kibírhatatlan, öklömnyi ibolyákkal díszítve, és Vilmoska íróasztalának a legközepére helyezte. Jó szándékból és csupa jót akarásból, persze, ezért is került minden megmozgatható tárgy szimmetrikus elrendezésben az általa jónak és logikusnak látott helyre.

Aztán már nem kerestem semmit, ha valamire szükség volt, egyenesen Vilmoshoz fordultam, a tatárjárás gyakorlati előidézőjéhez, miközben megoldásokon törtem a fejem. Mondtam is Vilmosnak: fél-lábbal úgyis kifelé állok Baubergtől, beajánlhatnám ezt az asszonyt, neki is jobb lenne, mint ez a hülyéskedés itt. Nem is reméltem előre, milyen tetszést vált ki Vilmoskánál az ötlet, soha egyetlen javaslatom nem üdvözölte ilyen boldogan. Gondolom, a munkaköri meghatározásaim miatt. Még a további szándékaim felől se érdeklődött, csak mint kész tervet mondta: majd szól a közművelődési osztályon, talán van valahol rajztanár üresedés.

Alnokul bólintottam, és ezt a témát többé nem is feszegettük.

Bolond nyárba fordult az idő, a lakásban fürdőruhában is csak állandó tusolás mellett lehet kibírni, az összes ablakok nyitvatartásával, a keresztthuzat kellős közepén. Estefelé kikocsiztattam Tomit a parkba. Egy eléggé félreeső sarkában a parknak, ahol főként platánok vannak, a padon két öregot láttam gesztikulálni. Olyan hevesen beszélgettek, hogy megirigyeltem őket. Ha nem csalnak az érzéseim, egyik egy régi iskolaigazgatóm. Persze, lehet, csak véletlen hasonlóság az egész.

De a fő esemény mégis a délutáni látogatásunk volt. Vilmoska erőnek erejével elcipelt egy kollégájához. Már a kivonulás elég viha-

ros volt, a kiöltözés miatt. Nem bírom felfogni, miért ne mehettem volna be egy lakásba — farmernadrágban. Nem és nem, ez nem illik sem az állásához, se a rangjához, így mondta. És hozzám sem. Mondtam: arra ne is számítson, hogy táska-kalap-kesztyű glancba vágom magam, ehhez egyébként sincs — meg nem is lesz — szerelése. A szerelés szóra valósággal zöld lett, azt mondta, gratulálni fog telefonon Baubergnek, amiért vérbeli konyhalányt csinált belőlem. »Na, és ha az vagyok? — kérdeztem, miközben felírtam és átnyújtottam Bauberg telefonszámát, amit menten darabokra tépett. — Talán szégyened?« Ilyen stílusban folyt a csevegés, míg Kovalekékhez megérkeztünk, ahol a helyre kis töltött galamb, tűzröppantant menyecske, csupa temperamentum sötétbarnára lakkozott, rágott körmeit nyújtotta szatén pongyolában Vilmoskának csókra. Főképpen az alakuló árakról beszéltek, szidták Kovalek és Vilmoska közös főnökét, vén marházták, aki az istennek se akar nyugdíjba menni.

Az asszonyka módfelett kedves volt, sorra megmutatta utóbbi évei horgolástermését, négyzetöles csipketerítőket »csillagokból«. »Képzeld, kedvesem — oktatott —, elég gyorsan megy ez a minta, neked is szívesen megmutathatom, egy kis csillagocska alig két és fél óra alatt kész.« A pillanat töredéke alatt kiszámítottam, mennyi idejébe kerülhetett: huszonötöszer huszonöt csillag az ezerháromszázhetvenöt óra. A számítást itthon folytattam tovább: ötvenhét egész nap, huszonnégy órás, és hét óra. Feltehetően nem népmesei alak, aki éjt nappallá téve, egyvégtében ennyi ideig hajtja a rokkát, közben körmöt is lakkoz, alszik, kimossa a pongyoláját, horgolócérnát vesz és így tovább. Szerencsétlenségemre ezt kérdeztem tőle: »Mond, és tudsz kötni is? Például, pulóvert?« Nem értette meg mindjárt, ezért nem is válaszolt azonnal. De amikor megértette, akkor már azért nem válaszolt. Még meg is toldottam: »Dupla vagy vastag fonalból esetleg... nagyon gyorsan menne...« Láttam, erre már Vilmoska is odafigyelt, tisztán hallotta ezt a mondatot. Büszkén feszített, hogy megállom a helyem női társaságban is, elvégre csak akarni kell, ő mindig ezt mondta.

Július 1.

Másodjára is elolvastam Van Gogh naplóját. Érdekes ez az őrült; ennyire egocentrikus alakja a műtörténetnek aligha akad. Ő, ha én képes lennék legalább negyedannyi — termékeny és pozitív — egocentrizmusra! Meggyőződése, hogy anélkül nehezen vagy alig megy.

Szeretném tudni, a középkor névtelen mesterei milyen körülmények közt dolgoztak. A kolostori szabadok, akik alkothattak a maguk gyönyörűségére, nemcsak oltárképeket, de már portrékat, tájképeket is. Vagy jobb is, hogy nem élek a középkorban, túlságosan más rendszer szerint osztom fel magam és dolgozom — még ha a külső jegyek időnkint egyeznek is.

Mária vermuttal és virággal jött. Követelte, hogy az egészet igyuk meg együtt. Tíz évvel fiatalabb barátját — aki külön szám a kettejük együttesében — behívták katonának. Az élet mit sem ér, egy pillanatra sem bír meglenni a lángoló érzések gyakorlása nélkül, férfi nélkül se, ebből kifolyólag és érzelmi okokból. Két férfi közt az intervallum szá-

mára mégis legalább egy év; mindig kíváncsian várom, hogy betaszítsa az ajtót, és ahogy a kisbíró mától kezdve közhírré tétet valamit, lélekszakadva kiabáljon:

— Öregem, micsoda szerelem! Ettől meg kell hibbannia az észnek! Ilyen még nem volt, érted?!

Szaporán bólogatok, és az illem kedvéért megkérdézem:

Ő is? Ő mit mond?

— Ő? Őrjöng. Egyszerűen örjöng. De nem, nem szabad ennyire, tudom, ez kész tragédia, valamelyikünket még elviszi, vagy a kettős öngyilkosság... Fantasztikus!

Mária szobrász, és nem is akármilyen. Tudom, csak addig képes alkotni, amíg van kinek, és akinek alkot, az rendszerint mindig egy kéznél levő férfi. Munkáslány volt, tulajdonképpen a fonodában lett művészé, onnan jött a főiskolára. Az életről, szerelemről hát valamennyiünkénél többet tud, ismeri az érzések belső árfolyamát. Ahogy betör, lángolva, csupa tűzben, belső égésben:

— Ez hihetetlen! Nem is hinnéd, igazi élő, hús-vér Colas-Breugnon! Egy igazi kis Eulenspiegel! Dühöng, érted, dühöng benne az élet! Ez a szerelem nem fog jól végződni, megjósolhatom neked. — Aztán hangot vált: — Megbolondulok, sehogy se sikerül... már kilencszer összetörtem. Egy asszonyt szeretnék megmintázni, asszonyt, aki vár. Ismered, persze, azt a pózt, ahogy egy nő tud ülni, ha vár, kifelé kémlél, akkor is, ha ajtók, falak választják el a kinttől. Ahogy a nyakát tartja, emelten, de mégis egy kis görbülettel, értesz, ugye? Erre a nyaktartásra férfit váró asszonyon kívül senki nem képes a világon. Ó, ha ismernéd ezt az én Colas Breugnonomat, ó, ha ismernéd!

— Hát akkor beszélj róla. Mit csinál?

— Kérlek. Polgári foglalkozása szerint mészáros. Kívül állónak nehéz megértenie, hogy csupa lélek. Csak annyit mondhatok: csupa lélek...

— És... milyen állatokkal foglalkozik?

— Kérlek. Vágóhídon. Ami jön. Tehenek, disznók, kecskék. De olyan hatalmas lélek, hogy ez benső világában egyáltalán nem befolyásolja.

— Te, mondd — tör ki belőlem kicsinyesen —, igaz az, amit mesélnek, hogy a vérbeli mészárosok nyersen megisszák a letaglózott ökör szemét?

Nem hallja.

— Mozartot úgy tudja, kérlek, hogy kapásból elfütyüli az egész Varázsfuvolát.

— Drága Máriám — dadogom —, minden elismerésem, őszintén mondom: minden elismerésem. Végeredményben az a lényeg, hogy veled minden rendben legyen, nem igaz?

Talán többet várt, egy kicsit meg is sértődik:

— Azt hittem, te vagy az egyetlen, aki képes vagy megérteni...

Igy társalgunk, lelkizgetünk, ijesztgetjük egymást kettesben, miközben Tomi megeszik két reszelt almát és két banánt. Míg etetek,

úgy teszek, mintha semmi másra nem figyelnék, csak a gyerekre. Közben persze Máriát lesem: könnyes a szeme, látom, ahogy szégyenkezve, óvatosan próbálja letörölni.

— Neked könnyű — suttogja.

— Nekem?

— Persze. Szeretitek egymást, hiába is ágáltok, olyan édesek vagytok együtt. És ez az aranyos kicsi gyerek!

Szegény Mária! Vilmoska nyilván szeret, vannak percek, amikor határozottan elhiszem. De hiszem azt is: amennyire szüksége van rám az objektivitásához, ugyanannyira kellemes a ruhatára szempontjából is.

A mi családjunkban még soha senki nem vált el.

Szeptember 11.

Egy csomó posta, egy francia művészeti havi jobban mondva kéthavi folyóirat. Tele vallóris-i kerámiákkal, az Artistes Indépendants kiállításának szelektált reprodukcióival. Félelmetes, mi mindenre képes az emberi lelemény és feltűnési viselkedés: úgy látszik, ott aki nem bénának csak volt egy szabad negyed- vagy félórája, fogta magát, mázolt valamit, vagy ragasztott vagy kalapált — kép címén, és elmetrőzött a Petit Palais-be, felszögelte a művet. Joga volt hozzá, igaz, ők a Függetlenek. Persze, hogy mi mindenre lenne még az embernek törvény biztosította joga, és mégsem él vagy élhet velük, kár feszegetni. És ami a legkedvesebb az egészben, azt sem tudom, ki küldte ezt a folyóiratot, még csak nem is gyanakodhatok senkire.

Nem, mégsem hagyom ott Bauberget. Ostobaság lenne.

Szeptember 15.

Vilmoskával egyre nehezebb, és gyanakszom, neki sem lehet könnyű. Minél jobban távolodunk egymástól, annál többet nyüzsög Tomi körül, teljesen feleslegesen, persze, ezzel is mutatva, hogy Tomira is alkalmatlan vagyok. Mindenesetre megkértem, a kiságy körüli somfordítások és ólálkodások helyett hozza fel reggelente a tejet. Nem válaszolt, be se vágta az ajtót, olyan mérsékelten és higgadtan viselkedett, mint egy színházi függönyhuzogató, nem pedig drámai főhős. Sőt, már irogatni is láttam — egész oldalak, remélem, nem naplót ír. Vagy könyvet? Ahogy ismerem, könnyen kitele né tőle egy egész Strindbergre való.

Újabbán már a takarítás miatt sem protestál, viszont belátta, hogy a takarítónő-ügy se megy, hiszen ő volt kénytelen korán felkelni, és elmenni valahová a takarítás idejére akkor is, amikor arra semmi szükség vagy indok nem volt. Csak azért, mert az ágyból nem bírja elviselni az asszony megvető pillantását, amíg takarítószerrel liheg, és dühöng benne az osztályöntudat. Ezt az asszonyt elnézvést, méltán kinézhet belőle az ember jókora konyhakerteket, kiadott szobákat, szóval jelentősebb jövedelmet, mint a Vilmoskéé. De ez az osztályöntudaton persze nem változtat. Egyébként nekem is gratulált, mondta,

hogy szerencsés nő vagyok, amiért festegetéssel is tölthetem az időm, bezzeg neki otthon a háztartásban »elszakad« a lába, így mondta. Belementem a játékba, megkérdeztem, hány gyereke van, sajnos, nem adott az isten, mondta, de hát az a rohadt ház — és így tovább, már nem is volt, mire figyelni.

Tomi szépen felült, magától, a ténytől az apja el van ragadtatva, csodagyereket lát benne. Megnyugtattam: legfőbb ideje, hogy felült, különben orvoshoz vittem volna.

Vilmoska a napokban virágnyelven megpendítette a válóper lehetőségét, pontosabb: tapogatózó célzásokat tett. Közöltem, miszerint nagyon becsületes dolognak tartom a válást, bár a mi családukban még soha senki nem vált el, legfőbb ideje megtörni a tradíciókat, nálunk az emberek lekinlódták egymás mellett derekasan az életet, és senkinek eszébe se jutott, hogy másképpen is lehetne.

Találtam egy kötegre való régi akvarellt, borzalmas állapotban. Nagy bölcsen belakozva tettem el őket, nem hallgatva az okos intelmekre, és most csupa felismerhetetlen sárgaság az egész paksaméta, mintha csupa okker meg lavírozott tus lenne — eltolva, persze.

Mártáékkal — eszküszöm, a város legrendesebb emberei — hajnalig ültünk a teraszon. Csodálatos beszélgetők: van bennük valami a klasszikus francia szalonok modorából, modorosság nélkül, természetesen, és megvan az az adottságuk, hogy gúzsbakötöttség nélkül csaponghat, szárnyalhat a szó. Elég ritka adottság ez, amellyel elvonják a figyelmet az órákról, és a másik inkább attól tart, hogy felkelnek és búcsúzkodni kezdenek. Vilmoska nem csatlakozott hozzánk, korán lefeküdt, nyomatékos hangsúllyal közölte, hogy ő dolgozik, neki pihe-nesre van szüksége. Erre kérdezte meg Márta ártatlanul: »Te már ott hagytad a hurkás bácsit?« »Ne tréfálj. Belőle élek.« »Vagy úgy, értelek.« Több szó nem esett Vilmoskáról.

A vacsorát Márta férje készítette, kaszinótojásokat meg sült keszeget. Kötény nincs a házban: Tomi egy pelenkáját akasztotta a nadrágszíjára. A vacsora isteni volt, Márta nem győzte dicsérni.

Fecsegek, fecsegek, bátorítom magam. Nem is tudom, mi lenne velem, ha Mártáék időnként fel nem jönnének.

Szeptember 20.

Vilmoska egyszerűen megerőszakolt, azzal kezdte, ehhez egyelőre törvényadta joga van. Majd ha elváltunk, más lesz a jogügyi helyzet. A kétségbeesés, akár valami ragályos betegség terjed bennem.

Megjelent Vilmoska anyja. Éppen Baubertől jöttem, hullafáradtan. Kamillát hozott, vagy fél kilót, azzal, hogy az házi kamilla. Kérdeztem, mi az. Én eddig csak egyfélét ismertem. A világért ne mérgezem meg Tomit azzal a patikaival, isten tudja, hol és milyen kézzel szedték, ezt viszont ő szedte. És garantálja... Csupa jó érzésből — bár alapos munka volt — előkerestem az árnikát, és főztem egy nagy adagot. Azt hiszem, ez az asszony először nézett rám enyhültebb tekintettel. A délutánt vásárlással töltötte, női változatú jéger alsókat vett.

Megérdeklődtem, mit csinált azzal a rengeteg pénzzel, amit nemrég küldtünk neki. Szemrebbenés nélkül elszámolt: egy sirkőfaragónál befizetett valamilyen kanadai márványra, még adós is maradt egy kevéssel. Az év végére lesz kész. Éreztem, hogy a vérnyomásom kíméletlen tempóban emelkedik. Ez rejlett hát a sírdogáló levelek mögött, melyekben rendszeresen tudósított az éhezéséről, rongyosságáról, hogy már egy cipője sincs, amelyben az utcára kimehetne.

Mindezek után a nap hátralévő részét dühödt tempóban átfestettem, és végre rendbe hoztam a tetőket a madárral. Az árnyékok pompásan állnak: talán ez az első eset, hogy valamit befejezve, nem éreztem gyomorrángást. Este még elrohantam, és megvettem magamnak azt a világoskék frottírkosztümöt, amelyet egész nyáron úgy szerettem volna, csak hát nem vitt rá a lélek. Soha ilyen elégedetten nem költöttem el pénzt. Talán mindent elveszek, ha nem tart vissza a gondolat, hogy nemsokára itt az ősz, és Tominak új, meleg holmikra van szüksége, nem kis mennyiségben.

Szeptember 25.

Nem emlékszem, hogy valaha is ilyen korán jött volna az ősz. Tulajdonképpen még csak az akác hullik módjával, itt-ott a platánok is beleszemetelnek, de ebben a hullásban semmi szomorú nincs: egész évben ezt teszik.

A Baubergnél kutyafuttában bekapott portekciós leveseken kívül főként a francia szimbolisták tartják bennem a lelket, a leveseken kívül, mert itthon már nem főzök, Tomi étrendje pedig eléggé sajtáságos és csak csupán névre szóló. Vilmoskát jobb nem is említeni, megismerni különben is csak a személyi igazolványképe alapján lehet.

Húgom szült, a kelletténél pár héttel előbb, és világra hozta az áhított férfiút. Már negyednapja úgy trónol a kórházban, mint egy anyatigris: szebb, mint valaha és gőgösebb is, a gratulációkat gorombán fogadja. Nekem mondta is: nem érti, mi ez az ünneplés a családja részéről, ha egyszer mindenki ellenére, egek-földek ellenére szülte meg ezt a fiút. Azt hiszem, indokolt a csodálkozása.

Anyám éjt nappallá téve valami rékliket horgol; tipikus, hogy csak most állt neki, miután tisztában van az eredménnyel. A tetejébe még őszi gyerek is, ami egymagában is biztos garancia, hogy nem lesz csapnivaló egyéniség.

Meg kellene festeni egyszer az anyaságot. Most nem a mindig szülő termékenyekre gondolok, de a húgom anyaságára, menten a patetizmustól; nem arra a japán mitológiai istennőre, akit annyira félt istenférje, hogy terhessége idejére kilenc rétegű felhőfalloal veszi körül. Húgom anyasága. A has táján medúza lenne — ennyit talán még megbocsát Guéricault istene . . .

Szeptember huszonötödike van és ősz.

Szeptember 28.

Fellátogatott Eszter a férjével, Armand-nal. Együtt jártunk valamikor egy nyelvtanfolyamra, együtt is morzsolódtunk le — grafikus, éle-

tem két-három igaz, nagy barátságának egyike volt, és ugyanúgy ért véget, akár a többi. Vilmoska erre azt mondaná: mert őt is elment. Lehet, hogy így van, bár én magam éppen az ellenkezőjéről vagyok meggyőződve.

Öt éve nyugaton él, ott is ment férjhez. Férje nyolc évvel fiatalabb, elzászi születésű francia, mama kedvence típus, egyébként egy menő zenekar dobosa vagy vezetője, nem emlékszem pontosan. De ez az Armand olyan elzászi, aki egy árva szót nem tud németül; Franciaországban él, Franciaországot még gyűlöli, de vissza, ősei földjére, Németországba nem menne; további ismertetőjegye még a kedvessége, közvetlensége. Hogy Eszter közben miként ment át, mit élt meg, se nem mondta, se nem kérdeztem. Talán fel se jön, ha nem keres egy bizonyos művészettörténeti könyvet, amelyről még biztosan tudta, hogy nálam megvan. Tegnapelőtt este üzent Vilmoskával, hogy feljönnek, éppen a megfelelő személlyel, mert a látogatás idejére Vilmoskát mintha a föld nyelte volna el. Még egy fekete pont a krampusz fekete könyvében.

Hogy vártam ezt a látogatást! Még emlékeztem Eszter kedvenc ételére, a madártejre. Valóságos cukrászati remek volt; meg az orosz hússaláta, a Giorgionén kívüli istene.

Honnan tudhattam volna, hogy mindez kárba veszett fáradság. Csak a könyvet vitte el: egyebekben csak komizkodott és provokált, akár egy felfuvalkodott kamasz, akinek semmi nem szent. Megállt az előszobában, kínkeservvel összehordott néprajzi kacatjaim előtt:

— Mondd, itt nálatok kik kapnak ilyen lakásokat?

Kik kapnak? Elsőre nem is értettem, mit akart ezzel kérdezni, nem tudtam, hogy érti a kérdést.

— Kérlek, akik megveszik. Vagy, ha nagyon rászorulnak... Hitelbe is lehet, és még olcsóbb is albérletnél vagy szállodánál.

— Igen? — spanyolos arca megrándult.

Csak ekkor értettem meg, hogy ebben az emberben ott az idegenben a feje tetejére állt minden. Valamikor, amikor még a hazai folyóiratokat és újságokat küldözgettem neki, még Humanitét árult az utcán, a diákmenzák előtt, három-négy darabban nem restellt felgyalogolni az északi munkáskerületekbe, hogy a gyárkapukból kiáramló tömegben eladja a lapot. Aki arra hivatkozott, hogy nincs még ennyi pénze sem — nyolcvan centime —, annak ingyen adta. Az a lényeg, hogy olvassák — írta. Onnan mosta a fejem »ide«, onnan szított és uszított osztályharcra, ő, aki öt év alatt, a jelek szerint, majdnem teljesen elfelejtette anyanyelvét, csupa »izé« meg hogy is mondják csak azt-tal beszél, raccsol, a foghangokból nazálisokat csinál, abból a nyelvből pedig főként a jasszot beszél. Soha nem éreztem magam ennyire elárulva, mint éppen Eszter és Armand jelenlétében. A madártejet majd Tomi megissza; a hússalátát pedig felvittem a tetőre, a galambok nagy gyönyörűségére, mert jómagam már egészen megszoktam Bauberg úr hagymás leveseit.

Eszterék elviharzottak; emelőkben senki nem nyújtott senkinek kezét. Ha kínlódtam is, azért elégtétel volt »tisztességgel« pontot tenni

erre a barátságra. Elmenőben nem állhattam meg, hogy egy kosárból fenyőtobozt és egy szépen bűgő tengeri kagylót ne húzzak elő, mondva:

— Vigyétek csak, majd jó lesz a gyerekeknek játszani. Hány éves is?

— Három lesz, Trofood-on él — világosított fel Eszter kissé meg-ereszkedve.

Én viszont megengedtem magamnak a luxust, hogy többé ne kérdezzek. Talán indokoltan?

Szeptember 30.

Eszterék megjelenése egy kissé elterelte figyelmem az ősről. Bauberg ételhordói a nagy hőség múltával valamivel mintha könnyebbek lennének, a lépcsők sem olyan könyörtelenek már. Vilmoskát alig is látni; egyik este mintha az Operából jött volna ki egy nagyestélyi-ruhás kolléganőjével. Rémlik, ez a nő járt már nálunk, Tomi ürügyén, és egy méregdárca angol villanyvonatot hozott a boldog újszülöttnek. Vilmoska körül ezek szerint ismét zajlik az édes élet. Árva szóval nem állítom, hogy nem ütött szíven így, és azzal a nővel látni Vilmoskát, holott arra minden oka és joga megvan. Az ördög tudja, valami tulajdonosi düh kerekedett bennem az ellen az elegáns nő ellen, aki nyilván semmibe veszi Vilmoskát. Vilmoskát semmibe venni rajtam kívül — kinek van joga?

Hiába a magam előtt való kimagyarázgatások és igazolgatások, a birtokában meglopott gazda felháborodása sír bennem. Már azt is elhittem magamról, hogy az a férfi, akit Vilmoska kolléganőjével látam, nem Vilmoska. Véletlen hasonlóság az egész.

Könnyebbnek hittem az elszakadást; valami ostoba, képtelen csodában hittem, amely az utolsó pillanatban még mindig bekövetkezhet. De miért bíztam a csodában? Bebizonyítottuk egymásnak azt, amit két különböző természetű ember csak bebizonyíthat: az együttélés poklát. Miért ragaszkodtam hát minden erőmmel ahhoz az emberhez, aki életem legtöbb kellemetlen pillanatát okozta, akitől már rég csak szabadulni szerettem volna, egészen addig, míg meg nem tudtam: ő már végleg szakított? Ellentmondások halmaza vagyunk, bizonyosság csak a munkánkban van.

A természet tapintata, hogy éppen ősz van. Sok mindent megkönnyít az avar fanyar illata, az ökörnyal tapintása, a színek kinti tobzódása. Őszi képet kellene festeni, temperával vagy krétával, vagy mind a kettővel. Az évszakok olajat nem bírnak el, az olaj túl súlyos lenne. De hogy fogok találni annyi sárgát, barnát, szürkét, halottzöldet, fáradt feketét?

Tulajdonképpen Vilmoska tapintatos volt. Sokban megkönnyítette a valósághoz való hozzáidomulásomat.

Október 2.

Kértem Vilmoskát, tegye meg a szívességet, hogy ő adja be a válópert. A hivatalozás mindig gyenge oldalam volt, hát még az ilyen szemérmetlen akták, melyekben különféle emberek nemi aktusokról

számolnak be, a »tényálladék« olyan szavaktól terhes, mint »orgazmus« meg »nemi hűtlenség«. Mit is mondok majd? Hogy kérem szépen, elégedjenek meg ennyivel: nem megy tovább? Ez nem elég?! Többet és súlyosabbat soha nem is tudnánk mondani.

Október 20.

Vilmoska beadta a válópert, de teljesen úgy viselkedik, mintha csak az én kifejezett kívánságomra tette volna, kifejezett szeszélyemre. Akkora kínai krizantémokat, loboncosakat hord haza, mint Tomi feje, csupa teaszínű, nyárfailatú csoda. Vilmoska klasszikus módon udvarol, amit még soha nem tett; s ha biztos benne, hogy hallom, énekel is. Sajnálom szegényt, néha igazán kedvem lenne megcsókolni, és felborzolni azt az ellenszenves-vizesre nyalt haját. Sajnos, Vilmoska erre is alkalmatlan, csak egyetlen fajta érzelemmegnyilvánuláshoz van érzéke. Viszont érdekes megfigyelni, ahogy Tomit láthatóan kerüli.

Feljött Mária, sírva rohant nekem az előszobába:

— Ó, micsoda szerelem volt! Ki hitte volna, hogy ilyen aljas csirkefogó! Ki hitte volna! Nős! Csak úgy kiesett a zsebéből a postai feladóvevény, amin pénzt küldött haza. És még neki áll feljebb, a mocsok dísznőnek! Hogy örüljek, amiért egyáltalán észrevetted, az ilyen nőket a legjobb lenne... Gyerekei is vannak, négy-öt éves formák. A fényképüket megmutatta: édes kölykök.

Reszket, zokog reményvesztetten, összetörten, a kétségbeesés bugyrainak legfenekén fetreng. Mivel vigasztaltam volna? Valami blőd dolgot mondtam, olyasmit, hogy senkitől sem kell sokat várnunk.

Erre megnyugodott. Igazam van — mondta. — Tudja, mindig érdemes feljönni hozzám, neki ez olyan, mint egy lelki szauna. »Ne hülyéskedj — mondtam. — Ha dolgozni akarsz, nagyobb rendre van szükséged, s azt a rendet, rajtad kívül, senki nem biztosíthatja.« Csupa szerencsétlen közhely, de az elveszett Máriának mennyei manna. Hogy milyen ostoba tud lenni egy különben pompás ember, ha szerelmes!

Egyébként Vilmoskába valahogy belenyugodtam, és a várakozás ellenére pehelykönnyűnek érzem magam. Már az együttlakás se bánt, mindössze a szemétkihordás meg a közös helyiségek takarításának kérdéséit kellene valahogy megoldani.

Az őszi kép áll, még a vázlatában sem vagyok biztos. Csináltam egy színpróbát, sárgákkal és vörösökkel, felhasználtam valami szépiát is. Nem is rossz, és a próbával igazam volt: az okkerokkal és siennákkal a kobaltot semmiképp nem használhatom, a cinóber is úgy ütötte a kedvenc miniumomat, az umbra és a szépia jó — más nem is kell. A zöld nehéz lesz, mert a króm szóba se jöhet.

Tomi szépen forog a tengelye körül, elégedett a teljesítményével. Egyszer már valóban takarítani kellene. Amúgy, kampányszerűen.

Október 25.

Füteni kell, már a hősugárzó kevés. Este fogtam Tomit, és felmentünk Mártáékhoz. Elbűvölőek voltak, Tomit is ritkán láttam még

olyan boldognak. A fél nappalit pokrócokkal terítették be, és szabadjára engedték. Egyik faltól a másikig hempergőzött, síkogatott örömében.

Végignéztük az új könyvszerzeményeket; aztán megbeszéltük annak a négy képnek a dolgát, amelyet már rég kérnek megvételre. Egy kicsit érzékenyen érintett, de mindenesetre megígértem azzal a kikötéssel, hogy én kereteztetem be őket. Reggelre, mire hazajöttünk, Vilmoska már elszefelt.

Máriától függetlenül magamnak is be kell látnom, hogy ígéretes emberi kapcsolatok nélkül nehéz. Mit tegyek, ha magam képtelen vagyok megkeresni ezt a kapcsolatot? Kamaszkoromban mindig valaki más miatt tanultam: az imádott tanár miatt többnyire, akit sajnáltam volna, ha csalódik bennem; később is mások miatt dolgoztam, főként az első időkben, valakinek az »asztalára«. Aztán? Aztán Vilmoska következett...

Vilmoska nincs — Vilmoska nincs — már egészen hangosan is ki merem mondani: VILMOSKA NINCS TÖBBÉ, vége a képzelt illúzióknak is, valóságosabbak következnek. Ha valaha elérek valamit, már Tomi miatt is teszem: úgy kell a mások elismerése vagy megbecsülése, mint a levegő, vagy víz.

December 28.

Semmi értelmét nem látom a további naplóírásnak. Bátorításnak, önigazolásnak kevés, alkotásnak harmadlagos.

Mária ismét itt járt a napokban. Kiállítás lesz, harminc monotypiáját állítja ki. Pénzért jött: a kiállítás egyetlen feltétele az üvegezés, keretezés.

Viszonylag csendes és higgadt volt, gyanússá is tette ez a csendesség.

— Mi van veled? — kérdeztem. — Olyan levert vagy.

— Én? — kapta fel a fejét. — Én, levert? Ha tudnád, hogy hogy örülök ennek a kiállításnak! Azt mondtam neked, hogy férjhez megyek?

— Ne tréfálg. Gondolod, hogy az neked való?

— Sokkal inkább, mint bárkinek.

— És... szeretitek egymást?

— Nézd... ez komoly dolog. Egyelőre jólesik együtt lennünk.

Tapintatos akartam lenni:

— Remélem, nem művész? Ne haragudj, a te művészeiddel szemben már megalapozott előítéleteim vannak. Mondd, hogy nem az, jó? — kérleltem.

— Jó, akkor azt mondom. A villanyszámlás, a villanyórakat olvassa le a kerületben. Egy bűbáj kölyök. Ha megismered, neked is tetszeni fog. Nem Colas-Breugnon, az igaz, de más értelemben annál sokkal több.

— Fiatalabb?

— Ó, csak öt évvel. Ez igazán semmi... Persze, az előítéletek...

— Nézd. Az előítéleteknek nem kell feltétlen rosszindulatúaknak

lenniük. A nagyközönségnek azért vannak biológiai, élettani ismeretei is. Persze, ennek azért nem szabad befolyásolnia az érzéseidet, tégy csak a magad belátása szerint.

Hálás kutyatekintettel, csillogó szemmel néz rám:

— Én tudtam, hogy megértesz, tudtam.

— Kérlek. Jó, ha van a gyerekeknek apjuk. Az feltétlenül jó.

Segít elmosogatni az edényt, a fürdőszobában letörölgeti a csempét. Közben kifolyik a kávé, tejszínnel isszuk. Próbálom magam elé képzelni a villanyszámlást, de sehogy se sikerül. Jár ugyan hozzánk egy zöldfülű...

Mégis otthagynom Bauberget. Tudom, ennél jobb állást egész életemben nem fogok ki magamnak, de mindegy.

Bauberg a napokban bocsátott el egy szerencsétlen konyhalányt, mert a vendég levesében dongó úszkált. A lány még nyelvelt is: szíveskedjen Bauberg úr spriccelőt venni, nem a világ, és csak azután pofázzon. Így, szó szerint így mondta. Bátor volt és talpraesett; vagy öten szurkoltunk neki a konyhában. Ami azt illeti, igaza volt. Egyébként, ha látta volna, nyilván kiönti az ételt, csak nem gondolja, hogy benne hagyja; de nem látta, csakis a tálalás után eshetett bele. Különben sem napozik ő itt — így mondta —, ha feljelenéné, még csúnyán megjárhatná. Drága kis kölyök, lehet vagy tizenhat éves, egyszerre kiadta, ami a begyében volt, sután és itt-ott ügyetlenül, de azért kiadta. Valahol, a fortissimo csúcsain egyszerre csak elhalt a hangja, és zokogásban tört ki. Mi ott benn megrendülten álltunk egyik lábunkról a másikra, a szakács már csak a megpörköltött bifsztek szagára ugrott a sütőlaphoz. Talán ez a szag, a tönkrement bélszín szaga vadította meg újra Bauberget: a lányt úgy, ahogy volt, kötényesen, papucsosan az ajtóhoz vezette és kilökte. Ott kell hagynom Bauberget, betelt a pohár.

Lehet hogy tévedek — ez egészen valószínű —, de mintha ugyanannak a nőnek a hangját hallottam volna Vilmoska szobájából kiszűrődni, aki a villanyvonat kapcsán már járt nálunk, és akit az Opera előtt is láttam.

December 31.

Az utcán hömpölyög a tömeg, a villamosok leálltak, lehetetlen a közlekedés. Az ablakból figyelem a kavargást, a sietőket, a megadott címekre ügetőket. Ünnepel a város.

Még soha, Vilmoska idején sem vettem részt semmilyen szilveszteri poharazgatásban. Egyedülálló eset lehet. Láttam Vilmoskát az előszobán átvonulni: fekete-fehérbe vágta magát, illatozott, mint egy drogéria, lenyalt-sima hajából csöpögött a víz. Szerettem volna nem ránézni, de kénytelen voltam, úgy összefutottunk. BUÉK — morogta, és fejráncigálta a felöltőjét, meg a fehér szarvasbőr kesztyűt, amelyből — jól láttam — a tintafoltot még mindig nem tisztította ki. Eszem ágában sem volt sírni, pedig nagyon stílusos lett volna.

Tanácsstalanul tibláboltam a szobában, az is eszembe jutott, hogy tulajdonképpen Mártáékhoz is felmehetnék. Biztosan otthon vannak,

otthon ülő emberek, nem túlságosan vigadozó természetűek. De mi-
nek rontsam el kettejük meghitt hangulatát? Ott, náluk, biztosan sír-
tam volna.

Vége tehát ennek az évnek is, amelynek ha megvonom a mér-
legét, több a mínusz, mint a plusz. Vilmoska elment; Tomi már árniká
nélkül is feláll, és makkegészséges. Mária férjhez megy, kiállításá
lesz; Mártáék négy képemet megveszik, és én otthagynom Bauberget
— mit mondjak még? Plusznak elég.

Micsoda rendetlenség van itt az állvány körül. Tubusok nyitva
és bezárva, ecsetek is kimosatlanul széthányva. Ezért akasztás
járna, tudom, fejfelé. Terpentinben nagyjából kimosom őket —
néhány trombita makacsul az ablak alatt üvölt, hangjuk egyenesen az
agyvelőmbé hasít —, aztán kimegyek a fürdőszobába, kenőszappannal
dögönyözöm az ecseteket, aztán megfürdenek a csészében. A rádió-
ban tánczene; érdekes, már több mint egy órája húzom az időmet az
állvány körül, és nem is hallottam a rádióbeli tánczenét. Nehezen
old a kenőszappan, alig akar tizedszerre is habzani. Harangoznak.
Furcsán, szokatlanul, ünnepélyesen szól a harang. A harang ritmusa
elragad: zeneszerzőink vajon miért nem szeretik ezt a hangszert? Most?
Most. Ettől a pillanattól kezdve — egy új esztendőt írunk. Tudom, ne-
héz lesz megszokni; április—május táján tudok csak rászokni az új
év írására.

A rádióból a himnusz hangjai. Önkéntelenül is vigyázzba állok
ott a mosdó mellett, az ecsetek csattannak a földön, felborították a
kis edényt. Állok, és zümmögöm a himnuszt.

Újévre két üdvözlőket kaptam, apró kis kártyákat. Mártáék küld-
ték és Mária. Vilmos az előszobában adta át jókívánságait — B. ú. é. k.
formájában.